

بررسی نظرهای نویسندگان، مترجمان، و ویراستاران رشته کتابداری در مورد نقش ویراستاری

محسن جمشیدی^۱

چکیده: پژوهش حاضر با روش پیمایشی تحلیلی بین نویسندگان، مترجمان، و ویراستاران رشته کتابداری که حداقل دارای یک کتاب یا دو مقاله بودند انجام پذیرفت. در مجموع ۵۰ نفر جامعه مورد مطالعه را تشکیل می‌دهند، و از طرف آنها ۱۱۲ نظر با توجه به میزان مشارکت‌شان در سه حوزه تألیف، ترجمه، و ویراستاری به دست آمد. هدف این بود که بتوان ویراستاری را به عنوان مرحله‌ای اساسی از روند تولید کتاب باز شناخت. یافته‌ها نشان داد که میزان شناخت جامعه پژوهش از مسئله ویراستاری در حد خوبی است و همچنین این نتیجه به دست آمد که گرایش‌های نگارشی نویسندگان، مترجمان و ویراستاران رشته کتابداری بیشتر در حوزه ترجمه است، نه ویراستاری، علاوه بر این، ویراستاری شامل موردی خاص و جزئی نیست و حوزه‌ای وسیع را در بردارد. در کل دو نوع ویرایش فنی و محتوایی با خصوصیات ویژه وجود دارد که بهترین نوع به کارگیری آنها در آثار تالیفی و ترجمه‌ای، استفاده مشترک و به جای آنها در زمان لازم است.

مقدمه

واژه ویرایش واژه‌های فارسی است که در برابر کلمه Editing انگلیسی نهاده شده است و بدین شکل در نزد دست‌اندرکاران چاپ و نشر کتاب و مجلات جا افتاده است. با عرصه وسیع نشر و اشاعه علوم در جهان به وضوح روشن می‌سازد که جهان بشری و تکامل آن به دانش، امکان کسب و قابل استفاده کردن آن وابسته است. لذا بیش از هر زمان دیگری ضرورت بازبینی مطالب ارائه شده احساس می‌شود و این امر ضرورت وجودی ویراستار و شناساندن وظایف وی را توجیه می‌کند. به خصوص که افزایش مداوم عناوین کتاب‌ها و عدم توجه به اهمیت ویراستاری

۱. کارشناس ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی

در آنها از کمبودهای مراحل تولید کتاب در سالهای اخیر است. بنابراین روشن است که بیان حساسیت شغلی ویراستار توسط صاحب‌نظران، طیف وسیع‌تری از حوزه‌کاری وی را نشان خواهد داد. علاوه بر این، اهمیت غیرقابل انکار ویرایش در حرفه کتابداری، اعم از انتخاب، فهرست‌نویسی و به‌دست‌آوری اطلاعات روزآمد از نکات حائز اهمیت دیگری است که به جای خود جای تعمق دارد. همچنین با مجموعه‌ای از ابهام‌ها در مورد ویراستاری و اهمیت آن روبه‌رو هستیم. نکات شبیه برانگیزی مثل عدم اطلاع از ضرورت‌ها در انتخاب منابع مختلف جهت ویراستاری، صفات ضروری ویراستار، تفاوت در انواع ویراستاری و چگونگی به‌کارگیری ویراستاری در کتاب‌های تألیفی و ترجمه‌ای از این قبیل‌اند. ثانیاً در آثاری که همه روزه و پیوسته انتشار می‌یابند مشکل داریم. بدین صورت که ویراستار و اهمیت آن کم جلوه داده شده و به همین علت سنجش توانایی‌ها، نظرها و آثار این اقشار در مورد ویرایش بسیار راه‌گشا خواهد بود و خود از مسائلی است که بسیاری از نکات مبهم و تاریک را روشن می‌کند و ملاک بسیار خوبی در ارزیابی وضعیت کنونی ویرایش در کشور ما است.

ویرایش فرایندی حساس در تدوین کتاب به‌شمار می‌آید. با همین انگیزه نیز نقطه نظرهای نویسندگان، مترجمان، و ویراستاران رشته کتابداری که حداقل دارای یک کتاب یا دو مقاله در یکی از سه حوزه تألیف، ترجمه و ویراستاری بودند از طریق پرسشنامه جمع‌آوری شده، مورد بررسی قرار گرفت و نظر هر یک از شرکت‌کنندگان در پژوهش با توجه به میزان مشارکت در بیش از یک رشته در جمع آمارهای به‌دست آمده مربوط به هر رشته جداگانه منظور گردید. در کل ۱۱۲ نفر از سوی جامعه تحقیق ارائه شد. علاوه بر این سوال‌هایی که در ذهن پژوهنده در خصوص موضوع مقاله نقش بسته بود به شکل پرسشنامه در بین جامعه پژوهش توزیع شد و یافته‌های هر پرسش پس از درج آمارها و نظرها بلافاصله پس از جداول مربوطه ذکر شده است.

پرسش ۱. نویسندگان، مترجمان و ویراستاران در چه حوزه‌هایی بیشتر فعالیت داشته‌اند؟

جدول ۱. توزیع فراوانی و درصد فعالیت در سه حوزه تألیف، ترجمه و ویراستاری

تعداد دفعات فعالیت		۱۰-۱		۲۰-۱۰		۳۰-۲۰		۴۰-۳۰		۵۰-۴۰	
حوزه فعالیت		تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد
تألیف		-	-	-	-	-	-	۳۹	۷۸	-	-
ترجمه		-	-	-	-	-	-	-	-	۲۷	۹۴
ویراستاری		-	-	-	-	۲۶	۵۲	-	-	-	-
جمع		-	-	-	-	۲۶	۵۲	۳۹	۷۸	۲۷	۹۴

*درصد حوزه تألیف به ۵۰، یعنی تعداد کل افراد شرکت‌کننده در پژوهش محاسبه شده است و درصد ترجمه و ویراستاری نیز به همین متوال به‌دست آمده است.

داده‌های جدول فوق نشان می‌دهد که حوزه ترجمه ۹۴ درصد از فعالیت‌های علمی، تحقیقاتی محققان رشته کتابداری را به خود معطوف داشته و از این طریق به وضوح مشخص است که درصد بالایی از دست‌اندرکاران رشته کتابداری در این زمینه فعالیت داشته‌اند. از طرف دیگر تألیف (۷۸ درصد) در مرتبه بعدی قرار دارد که این خود نشان از میزان توجه محققان رشته کتابداری به تألیف است. لازم به توضیح است که از لحاظ ترتیبی تألیف در مرتبه دوم قرار گرفته و حوزه ویراستاری (۵۲ درصد) در ردیف سوم که این مسئله نشانگر موقعیت و اهمیت ویراستاری در بین نویسندگان، مترجمان، و ویراستاران رشته کتابداری است. بنابراین حوزه‌های فعالیت محققان رشته کتابداری به ترتیب شامل ترجمه، تألیف و سپس ویراستاری است، بدین معنی که ترجمه با ۹۴ درصد بالاترین شاخه‌ای است که توجه محققان را به خود معطوف داشته است.

پرسش ۲. نویسندگان، مترجمان و ویراستاران چه حدودی برای وظایف ویراستار می‌شناسند؟

جدول ۲. توزیع فراوانی و درصد نظر نویسندگان، مترجمان و ویراستاران به وظایف ویراستار

وظیفه و ویراستاری	در متن اثر		در عنوان اثر		در پانویس‌ها و اضافات		به همه موارد ذکر شده می‌پردازد		بدون جواب	
	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد		
نویسندگان	۳	۷/۶۹*	-	-	۱	۲/۵۶	۳۸	۹۷/۴۳	۱	۲/۵۶
مترجمان	۴	۸/۵۱	-	-	۱	۲/۱۲	۴۲	۸۹/۳۶	۱	۲/۱۲
ویراستاران	۱	۳/۸۴	-	-	۱	۳/۸۴	۲۴	۹۲/۳۰	۱	۳/۸۴
جمع	۸	۷/۱۴	-	-	۳	۲/۶۷	۱۰۴	۹۲/۸۵	۳	۲/۶۷

* درصدها نسبت به مقادیر مقابل، بررسی شده است: نویسندگان: ۳۹ مترجمان: ۴۷ و ویراستاران: ۲۶ جمع: ۱۱۲ در جدول شماره ۲ می‌بینیم که نویسندگان این رشته با (۹۷/۴۳ درصد) بیش از همه به این مسئله اعتقاد دارند که وظایف ویراستار شامل دستکاری در متن، عنوان و پانویس‌ها و اضافات به‌طور جمعی است و در مرتبه بعد ویراستاران (۹۲/۸۵ درصد) و سپس مترجمان (۸۹/۳۶ درصد) قرار دارند. از طرفی مجموع نظرها (۹۲/۸۵ درصد) متوجه جمعی بودن وظایف ویراستار در این زمینه‌هاست. بنابراین، مطابق با این آمارها روشن است که کار و وظیفه ویراستار متوجه موردی خاص از موارد ذکر شده در جدول نیست و حوزه‌ای وسیع و فعال از وظایف حرفه‌ای را طلب می‌کند.

در بررسی دیگر از جدول شماره ۲ درمی‌یابیم که هیچ‌کدام از سه گروه نویسندگان، مترجمان

و ویراستاران وظیفه ویراستاری را دستکاری در عنوان به طور تنها نمی‌دانند و در رابطه با سایر وظایف نیز درصدها آمار پائینی را نشان می‌دهند.

پرسش ۳. این سه گروه چه نوع ویرایش‌هایی را اعم از فنی یا محتوایی در آثار تألیفی یا ترجمه‌ای مهمتر می‌دانند؟

جدول ۳. توزیع فراوانی و درصد نظر نویسندگان، مترجمان و ویراستاران به نوع ویرایش در آثار تألیفی

نوع ویرایش در آثار تألیفی		فنی		محتوایی		هر دو		بدون جواب	
نظریه		درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد
نویسندگان		۷/۶۹*	۶	۱۵/۳۸	۳۲	۸۲/۰۵	۱	۲/۵۶	۱
مترجمان		۸/۵۱	۷	۱۴/۸۹	۳۵	۷۴/۴۶	۱	۲/۱۲	۱
ویراستاران		۳/۸۴	۳	۱۱/۵۳	۲۱	۸۰/۷۶	۱	۳/۸۴	۱
جمع		۷/۱۴	۱۶	۱۴/۲۸	۸۸	۷۸/۵۷	۳	۲/۶۷	۳

* درصدها نسبت به مقادیر زیر بررسی شده است:

نویسندگان: ۳۹ مترجمان: ۴۷ ویراستاران: ۲۶ جمع: ۱۱۲

داده‌های جدول شماره ۳ نشانگر آن است که نویسندگان (۸۲/۰۵ درصد) اولین گروهی هستند که اعتقاد به انجام ویرایش فنی و محتوایی به طور مشترک در آثار تألیفی دارند و در ادامه به ترتیب ویراستاران (۸۰/۷۶ درصد) و مترجمان (۷۴/۴۶ درصد) در اولویت‌های بعدی قرار دارند. در کل ۸۷/۵۷ درصد شرکت‌کنندگان در پژوهش که درصد بالایی را تشکیل می‌دهند نظر به همین مسئله دارند. پس درصد نظرها، اشتراکی عمل نمودن در ویرایش آثار تألیفی است. از طرف دیگر از بررسی جدول شماره ۳ در می‌یابیم که هر سه گروه از نویسندگان، مترجمان و ویراستاران استفاده مشترک از هر دو نوع ویرایش را در آثار تألیفی در اولویت قرار داده‌اند و هر یک از انواع ویرایش محتوایی یا فنی به تنهایی به ترتیب در اولویت‌های بعدی هستند که به آنها اشاره شده است.

درصدها در مجموع از قرار زیر است. هر دو نوع ویرایش (۷۸/۵۷ درصد)، ویرایش محتوایی (۱۴/۲۸ درصد)، ویرایش فنی (۷/۴ درصد) بدون جواب (۲/۶۷ درصد) که این درصدها نیز خود شاهدی بر این مدعاست. از طرف دیگر در مقایسه بین اولویت ویرایش محتوایی با فنی داده‌های جدول فوق نشان می‌دهد که ویرایش محتوایی نسبت به فنی در این منابع ضروری‌تر و بهتر است.

جدول ۴. توزیع فراوانی و درصد نظر نویسندگان، مترجمان و ویراستاران به نوع ویرایش در آثار ترجمه‌ای

نوع ویرایش در آثار ترجمه‌ای نظریه		فنی		محتوایی		هر دو		بدون جواب	
تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد
۱۰	۲۵/۶۴*	۳	۷/۶۹	۲۴	۶۱/۵۳	۲	۵/۱۲		
۱۱	۲۳/۴۰	۳	۶/۳۸	۲۸	۵۹/۵۷	۲	۴/۲۵		
۶	۲۳/۰۷	-	-	۱۷	۶۵/۳۸	۲	۷/۶۹		
۲۷	۲۴/۱۰	۶	۵/۳۵	۶۹	۶۱/۶۰	۶	۵/۳۵		

* درصدها نسبت به مقادیر زیر بررسی شده است:

نویسندگان: ۳۹ مترجمان: ۴۷ ویراستاران: ۲۶ جمع: ۱۱۲

داده‌های جدول شماره ۴ بیانگر این مطلب است که ویراستاران (۶۵/۳۸ درصد) اولین گروهی هستند که اعتقاد به استفاده مشترک از هر دو نوع ویرایش فنی و محتوایی در آثار ترجمه‌ای دارند و در اولویت‌های بعدی به ترتیب نویسندگان (۶۱/۵۳ درصد) و مترجمان (۵۹/۵۷ درصد) قرار گرفته‌اند. در مجموع ۶۱/۶۰ درصد شرکت‌کنندگان در پژوهش که از لحاظ آماری بالاترین درصدها را نیز در بین مجموع نظرها دارند، اعتقاد بر همین مسئله دارند که ویرایش ضروری و صحیح منابع ترجمه‌ای، با استفاده از هر دو نوع ویرایش فنی و محتوایی امکان‌پذیر است.

تجدید نظر مجدد و تعمق بیشتر در داده‌های جدول شماره ۴ همچنین سیر نزولی عقاید و نظرات محققان رشته کتابداری را از ویرایش مشترک یا استفاده از دو نوع ویرایش در آثار تألیفی با مجموع ۶۱/۶۰ درصد نظرها و سپس در مراتب پائین‌تر و بعدی (۲۴/۱۰ درصد) ویرایش فنی و (۵/۳۵ درصد) ویرایش محتوایی را پدیدار می‌سازد.

داده‌های جدول شماره ۴ نمایانگر سیر ترتیبی نظرات در زمینه ویرایش فنی و محتوایی در بین سه گروه نویسندگان، مترجمان و ویراستاران به شرح زیر است. در مورد ویرایش فنی به ترتیب (۲۵/۶۴ درصد) نویسندگان، (۲۳/۴۰ درصد) مترجمان و (۲۳/۰۷ درصد) ویراستاران و در مورد ویرایش محتوایی به تنهایی نیز به ترتیب (۷/۶۹ درصد) نویسندگان، (۶/۳۸ درصد) مترجمان و صفر را در مورد ویراستاران می‌توان مشاهده کرد.

پرسش ۴. سهم ویراستار را در تدوین و انتشار کتاب خوب تا چه حد می‌دانند؟
جدول ۵. توزیع فراوانی و درصد نظر نویسندگان، مترجمان و ویراستاران به سهم ویراستار در تدوین و انتشار کتاب خوب.

سهم ویراستار در تدوین اثر نظریه	زیاد		متوسط		کم		هیچ		سایر	
	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد
نویسندگان	۳۶	۹۲/۳۰	۳	۷/۶۹	-	-	-	-	۳	۷/۶۹
مترجمان	۴۰	۸۵/۱۰	۳	۶/۳۸	-	-	-	-	۳	۶/۳۸
ویراستاران	۲۳	۸۸/۴۶	۱	۳/۸۴	-	-	-	-	۲	۷/۶۴
جمع	۹۹	۸۸/۳۹	۷	۶/۲۵	-	-	-	-	۸	۸/۱۲

* درصدها نسبت به مقادیر زیر بررسی شده است:

نویسندگان: ۳۹ مترجمان: ۴۷ ویراستاران: ۲۶ جمع: ۱۱۲

داده‌های جدول فوق نشان می‌دهد که در مورد سهم ویراستار در تدوین اثر، نویسندگان (۹۲/۳۰ درصد) اولین گروهی هستند که معتقد به نقش اساسی ویراستار در تدوین اثر خوب‌اند. در اولویت‌های بعدی ویراستاران با ۸۸/۴۶ درصد و مترجمان با ۸۵/۱۰ درصد قرار گرفته‌اند. در مجموع این سه گروه به‌طور کل ۸۸/۲۹ درصد نظرهای ارائه شده نسبت به کل نظرها را معطوف به این مسئله نموده‌اند، بدین معنی که تنها ۱۱/۶۱ درصد نظرها متوجه سایر عوامل گردیده که به نسبت، نشانگر سهم وسیع و بدون انکار ویراستار در پدید آمدن اثر خوب و جامع است.

پرسش ۵. به نظر نویسندگان، مترجمان و ویراستاران چه عواملی بیشترین سهم را در ویراستاری دارا هستند؟

جدول ۶. توزیع فراوانی و درصد نظر نویسندگان، مترجمان و ویراستاران به سهم عوامل دخیل در ویراستاری

عوامل دخیل در ویراستاری نظریه	تخصص موضوعی		آموزش		تجربه عملی		سایر	
	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد
نویسندگان	۳۰	۷/۹۲*	۱۴	۳۵/۸۹	۲۶	۶۶/۶۶	۱۸	۴۶/۱۵
مترجمان	۳۵	۷۴/۴۶	۱۶	۳۴/۰۴	۲۹	۶۱/۷۰	۲۱	۴۴/۶۸
ویراستاران	۱۸	۶۹/۲۳	۱۰	۳۸/۴۶	۱۸	۶۹/۲۳	۱۴	۵۳/۸۴
جمع	۸۳	۷۴/۱۰	۴۰	۳۵/۷۱	۷۳	۶۵/۱۷	۵۳	۴۷/۳۲

* درصد نظر نویسندگان نسبت به ۳۹، مترجمان نسبت به ۴۷ و ویراستاران نسبت به ۲۶ سنجیده شده است.

از داده‌های جدول شماره ۶ در می‌یابیم که نویسندگان (۷۶/۹۲ درصد) و سپس به ترتیب

مترجمان (۷۴/۴۶ درصد) و ویراستاران (۶۹/۲۳ درصد) بیشترین اعتقاد را در بین عوامل دخیل در ویراستاری به اهمیت و تأثیر عامل تخصص موضوعی دارند و به طور کل ۷۴/۱۰ درصد این سه گروه بر این باورند که از مزوومات عمل ویراستاری مسلح بودن به سلاح تخصص موضوعی است و به تعبیر دیگر، تنها ۲۵/۹۰ درصد این افراد اعتقاد به موارد دیگر در کنار این عامل یا بطور مجزا دارند و این خود گواه دیگری بر این عقیده است که دست اندرکاران ویراستاری بیش از هر چیز باید دارای تخصص موضوعی باشند.

در بررسی دیگر از جدول فوق روشن می‌گردد که ویراستاران (۶۹/۲۳ درصد) و به ترتیب نویسندگان (۶۶/۶۶ درصد) و مترجمان (۶۱/۷۰ درصد) بعد از تخصص موضوعی، تجربه عملی را مهم دانسته‌اند و در مجموع با ۶۵/۱۷ درصد نظرها در رتبه دوم قرار گرفته‌اند. این نکته به خوبی بیان می‌کند که بعد از تخصص موضوعی باید بلافاصله به تجربه عملی توجه داشت. همچنین ارقام ثبت شده در ستون سایر جدول مربوطه ترتیب مقابل: ویراستاران (۵۳/۸۴ درصد)، نویسندگان (۴۶/۱۵ درصد) در آخر مترجمان (۴۴/۶۸ درصد) را نشان می‌دهد، که اشاره نویسندگان، مترجمان، ویراستاران رشته کتابداری بیشتر متوجه مسائل دیگری است که از لحاظ اهمیت در مرتبه بعد از تجربه عملی و قبل از آموزش قرار گرفته است و این مسائل با مجموع ۴۷/۳۲ درصد نظرها مشخص گردیده است.

سایر موارد اشاره شده از نظر این عده داشتن عشق و علاقه شخصی، ارتباط صحیح با مترجم و مؤلف، تخصص ادبی، آشنایی کامل با دو زبان فارسی و ... است که در واقع نبود آنها موجب می‌گردد علی‌رغم داشتن صفات و عوامل، نتوان کاری از پیش برد یا به گونه دیگر چنانچه علاقه و رابطه صحیحی در کار وجود نداشته باشد شخص را برای آموزش در این زمینه مهیا ساخت.

پرسش ۶. از نظر این عده داشتن تخصص برای ویراستاری لازم است یا خیر؟

جدول ۷. توزیع فراوانی و درصد نظر نویسندگان، مترجمان و ویراستاران به داشتن تخصص موضوعی برای ویراستار.

نظریه	تخصص موضوعی		زیاد	متوسط		کم	هیچ		بدون جواب
	تعداد	درصد		تعداد	درصد		تعداد	درصد	
نویسندگان	۲۸	۷۱/۷۹	۹	۲۳/۰۷	-	-	-	۵	۱۲/۸۲
مترجمان	۳۱	۶۵/۹۵	۱۱	۲۳/۴۰	-	-	-	۵	۱۰/۶۳
ویراستاران	۲۱	۸۰/۷۶	۴	۱۵/۳۸	-	-	-	۵	۱۹/۲۳
جمع	۸۰	۷۱/۴۲	۲۴	۲۱/۴۲	-	-	-	۱۵	۱۳/۳۹

* درصدها نسبت به مقادیر زیر بررسی شده است:

نویسندگان: ۳۹ مترجمان: ۴۷ ویراستاران: ۲۶ جمع: ۱۱۲

در ارزیابی نتایج حاصل از جدول شماره ۷ ویراستاران (۸۰/۷۶ درصد) نسبت به ضرورت تخصص موضوعی ویراستار در اولویت اول قرار دارند و جواب ارائه شده از جانب آنها بیشترین میزان را نشان می‌دهد، در اولویت‌های بعدی نیز به ترتیب نویسندگان (۷۱/۷۹ درصد) و مترجمان (۶۵/۹۵ درصد) در رده دوم و سوم قرار دارند. در مجموع با ۷۱/۴۲ درصد از کل نظرهای ارائه شده نسبت اهمیت تخصص موضوعی مواجه هستیم که این امر نشان از میزان حساسیت و ضرورت مسلح بودن ویراستار به تخصص موضوعی دارد. در این زمینه نکته حائز اهمیت این است که ویراستاران به عنوان اصلی‌ترین گروه درگیر با حرفه ویراستاری و پیچ و خم‌های آن، بالاترین درصد را در تأیید تخصص موضوعی به عنوان جزء لاینفک و اساسی ویراستاری دارا هستند و با توجه به میزان بالای نظرهای ارائه شده از جانب سایر دسته‌ها مانند نویسندگان و مترجمان در ارتباط با نقش مهم تخصص موضوعی بدون شک و بی‌هیچ شبهه‌ای روشن می‌گردد که این خصوصیت از درجه اعتبار بالایی برخوردار است.

پرسش ۷. نویسندگان، مترجمان و ویراستاران ضرورت ویراستاری را در کدام یک از

منابع (علمی، فنی و ادبی...) بیشتر می‌دانند؟

جدول ۸. توزیع فراوانی و درصد نظر نویسندگان، مترجمان، و ویراستاران به ضرورت ویراستاری در

انواع منابع

نظریه	نوع منابع		علمی		فنی		ادبی		اجتماعی		سایر	
	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد
نویسندگان	۳۵	۸۹/۷۴	۲۹	۷۴/۳۵	۲۵	۶۴/۱۰	۲۷	۶۹/۲۳	۱۰	۲۵/۶۴		
مترجمان	۳۹	۸۳/۹۷	۳۲	۶۸/۰۸	۲۶	۵۵/۳۱	۳۰	۶۳/۸۲	۱۰	۲۱/۲۷		
ویراستاران	۲۰	۷۶/۹۲	۱۹	۷۳/۰۷	۱۶	۶۱/۵۳	۱۸	۶۹/۳۳	۷	۲۶/۹۲		
جمع	۹۴	۸۳/۹۲	۸۰	۷۱/۴۲	۶۷	۵۹/۸۲	۷۵	۶۶/۹۶	۲۷	۲۴/۱۰		

* درصدها نسبت به مقادیر زیر بررسی شده است:

نویسندگان: ۳۹ مترجمان: ۴۷ ویراستاران: ۲۶ جمع: ۱۱۲

داده‌های جدول شماره ۸ نشانگر این حقیقت است که در میان انواع منابع از قبیل منابع علمی، فنی، ادبی، اجتماعی و سایر منابع، منابع علمی با مجموع ۸۳/۹۲ درصد در اولویت نخست قرار دارد و به دنبال آن اولویت‌های دیگر به ترتیب بدین قرار است که ویرایش منابع فنی (۷۱/۴۲ درصد)، ویرایش منابع اجتماعی (۶۶/۹۲ درصد)، ویرایش منابع ادبی (۵۹/۸۲ درصد) و در آخر ویرایش سایر منابع شامل منابع هنری، شعر، موسیقی، نقاشی با ۲۴/۱۰ درصد قرار دارند. از ترتیب فوق چنین می‌توان استنباط نمود که در میان محققان رشته کتابداری اعم از نویسندگان، مترجمان و ویراستاران، ضرورت اجرای ویراستاری در منابع علمی

در بالاترین حد خود قرار دارد و شاید این مسئله ناشی از ذات منابع باشد که همواره نیازمند تغییر و دگرگونی و همگام گردیدن پیشرفت‌ها و تحقیقات حاصله از علوم هستند. ویرایش‌های منابع دیگر نیز همان‌گونه که در اولویت‌ها مشخص شد نوع فنی، اجتماعی، ادبی و سایر بودند. در ادامه سوالی به صورت باز برای سنجش نظرهای جامعه پژوهش در مورد این نکته که آیا ویراستاری را یکی از مراحل ضروری در تدوین و تولید کتاب می‌دانند و چه صفاتی را برای ویراستار می‌شناسند مطرح گردید و در تجزیه و تحلیل پاسخ‌ها نکات ذیل به دست آمد:

پاسخ‌های دریافت شده به استثنای چند مورد محدود، حکایت از تأکید ویژه و غیرقابل تصور نویسندگان، مترجمان و ویراستاران رشته کتابداری به عنوان محققان این رشته از این واقعیت دارد که بدون هیچ تردیدی ویراستاری از مراحل ضروری در تدوین کتاب است و شاید هم بتوان آن را از ضروری‌ترین مراحل تدوین و انتشار کتاب دانست. اهم خصوصیات برشمرده شده بنا به ترتیبی که از دیدگاه پژوهشگران ارائه شده بود به قرار ذیل است:

دقت، بی‌طرفی و امانداری، تسلط یا تخصص موضوعی، آشنایی با اصول دستور و نگارش، آشنایی با زبان فارسی، سواد کافی، آشنایی با زبان مبدأ و مقصد در ترجمه، آشنایی با صنعت چاپ و آماده‌سازی کتاب، تجربه شخصی در تألیف و ترجمه، ارتباط و احترام به نویسنده و مترجم، آشنایی با روش‌های استفاده از منابع، آشنایی با سبک‌های متفاوت ادبی، ذوق و سلیقه و علاقه، صبر و حوصله، احساس مسؤلیت، مشورت پیاپی با مؤلف و مترجم، دانش غنی و کافی، تجربه عملی در ویراستاری یا شم ویراستاری و آموزش مداوم.

نتیجه‌گیری

این بررسی مشخص می‌سازد که ترجمه بیش از تألیف و ویراستاری مورد توجه نویسندگان، مترجمان و ویراستاران رشته کتابداری به عنوان حوزه‌ای پژوهشی قرار گرفته است. ویراستاری علی‌رغم اهمیتش به‌طور محدود تنها مورد توجه نزدیک به نیمی از محققان این رشته بوده است و از طرفی آمار تألیف که از عوامل اصلی رشد در هر زمینه محسوب می‌شود در مرتبه دوم قرار گرفته است. این خود نوعی خسران و کمبود را در این رشته می‌رساند که در جای خویش جای بررسی و تعمق دارد. مهمترین وظیفه ویراستاری را شامل مجموعه فعالیت‌های نامبرده شده، یعنی دستکاری در متن، دستکاری در عنوان و دستکاری در پانویس‌ها و اضافات می‌دانند. پس در نتیجه می‌توان گفت که کار ویراستار یا وظیفه وی منحصر به موردی خاص نیست و حوزه‌ای وسیع را در برمی‌گیرد. همچنین روشن شد که بهترین نحوه به‌کارگیری ویرایش در آثار تألیفی استفاده مشترک و به‌جا از هر دو نوع ویرایش محتوایی و فنی است و در اولویت بعد تقدم در

این منابع با ویرایش محتوایی و سپس فنی است، در حالی که در آثار ترجمه‌ای نیز تنها این تفاوت به دست آمد که در اولویت دوم به بعد باید ابتدا ویرایش فنی و سپس محتوایی را به کار گرفت. علاوه بر این، میزان مشارکت و سهمی که ویراستار در خلق اثر خوب ایفا می‌کند از نقطه نظر صاحب نظران این پژوهش مهم و اساسی ارزیابی شد و با توجه به این که هر سه دسته اعضای شرکت کننده در تحقیق به این مسئله با قاطعیت پاسخ مثبت داده‌اند، هیچ تردیدی باقی نمی‌ماند که چنین نیز هست و از طرفی بیشترین نقش را در ویراستاری، عامل تخصص موضوعی، تجربه عملی، سایر موارد، و بالاخره آموزش ویراستاری ایفا می‌کند. از مجموع آرا به دست آمده روشن شد که داشتن تخصص موضوعی برای ویراستار بسیار لازم بوده و مورد تاکید ویژه قرار گرفته است.

در به کارگیری ویرایش در آثار مختلف اولویت بندی ذیل مورد توجه بوده است و چنانچه سرمایه گذاری و اولویت در کار باشد ویراستاری با اولویت های ذیل قابل تنظیم و اجراست:

الف) منابع علمی

ب) منابع فنی

ج) منابع اجتماعی

د) منابع ادبی

و) منابع متفرقه

بررسی ذیل همچنین نشان داد که از دیدگاه جامعه پژوهش، ویراستاری یکی از مراحل ضروری در تدوین و تولید کتاب محسوب می‌شود. بنابراین به خوبی می‌توان نتیجه گرفت که این مرحله را باید در مراحل تولید کتاب به کار گرفت. همچنین از بررسی صفات معرفی شده توسط جامعه مورد مطالعه روشن می‌گردد که ویراستاری شغلی اکتسابی نیست و به مجموعه‌ای گسترده از وظایف و خصایص فردی و حرفه‌ای نیازمند است و به همین جهت باید در تربیت ویراستاران به این صفات توجه لازم مبذول داشت، صفاتی چون دقت، بی طرفی و امانتداری، تسلط یا تخصص موضوعی، آشنایی با اصول دستور و نگارش، آشنایی با زبان فارسی، سوادکافی، تجربه شخصی در تالیف و ترجمه، صبر و حوصله، احساس مسئولیت.

در پایان می‌توان چنین استنباط نمود که با توجه به یافته‌های فوق، ویراستاری حوزه‌ای وسیع و مهم است و بنا به آن ویراستار باید به انواع صفات لازم مجهز باشد. نکته آخر آن که به کارگیری ویراستاری موجب ارتقا سطح نوشته و سود بخشی متن اثر می‌شود.

در نهایت پیشنهاد می‌شود به منظور بهبود وضعیت ویراستاری به موارد ذیل توجه بیشتری معطوف شود. سرمایه گذاری وسیع تر در حوزه تالیف و ویراستاری؛ تهیه کتاب‌های راهنما برای

ویراستاران؛ بهینه‌نمودن روابط نویسندگان با ویراستاران، تدوین آیین‌نامه‌های انتشاراتی منظم و ایجاد انجمن‌های تخصصی ویراستاری؛ برقراری دوره‌های آموزشی؛ جدی شمردن ویراستاری در فرایند انتشار؛ گزینش صحیح و هوشمندانه ویراستاران کار آزموده و لایق، تاکید ناشران بر ضرورت ویراستاری آثار مؤلفان و ادامه پژوهش‌های مربوطه. امید است با توجه به این موارد موفقیت‌های چشمگیری در پیشبرد حرفه ویراستاری نائل گردیم.

منابع

۱. امامی، کریم. "درباره قیمت‌گذاری کتاب". نشر دانش. سال سوم، شماره چهارم، ۱۳۶۲.
۲. ایرانی، ناصر. "راه و رسم کار با نویسندگان". نشر دانش. سال ششم، شماره چهارم (۱۳۶۵).
۳. ایرانی، ناصر. "ویراستار چگونه آدمی است و چه می‌کند". نشر دانش، سال ششم، شماره دوم، ۱۳۶۴.
۴. بارت، جان. "آیا می‌توان نویسندگی خلاق را تعلیم داد؟". ترجمه اسدالله قرینتی. کیهان فرهنگی. سال پنجم (۱۳۶۷).
۵. بدره‌ای، فریدون. "ویرایشگر" نامه انجمن کتابداران ایران. دوره ۴، ش ۴ (زمستان ۱۳۵۰).
۶. پورجوادی، نصرالله. "درباره ویرایش". تهران: مرکز نشر دانشگاهی، ۱۳۶۵.
۷. پورجوادی، نصرالله. "ویرایش". تهران: نشر دانش، سال سوم، شماره اول، ۱۳۶۱.
۸. حق‌شناس، علیمحمد. "در آداب ویراستار یک‌دنده". نشر دانش، سال چهارم، شماره اول، ۱۳۶۲.
۹. سمیعی، احمد. "آداب ویراستاری". نشر دانش سال سوم، شماره پنجم، ۱۳۶۲.
۱۰. فرامرزی، محمدتقی. "ویرایش و آماده‌سازی کتاب". پایان‌نامه فوق لیسانس کتابداری، دانشگاه تهران، دانشکده علوم تربیتی، ۱۳۶۲.
۱۱. محبوب، محمدجعفر. فن نگارش یا راهنمای انشا. تهران: نشر اندیشه، ۱۳۶۷.
۱۲. مرکز اسناد و مدارک علمی ایران. ویراستاری مجلات علمی و فنی، رهنمودها و توصیه‌ها. تهران: مرکز اسناد و مدارک علمی ایران، ۱۳۶۶.
۱۳. میشیری، اسدالله. تراز یا روش نویسندگی. تهران: دفتر نشر فرهنگ اسلامی، ۱۳۵۹.
۱۴. هرندی، حسن. "ویرایش کتابها و مجلات علمی". تهران: نشر دانش. شماره اول، ۱۳۵۹.
۱۵. یاحقی، محمدجعفر. راهنمای نگارش و ویرایش. مشهد: آستان قدس رضوی، ۱۳۶۳.

1. Brooks, K.P. "Lilac: a two-view document editor", Computer, vol 24, Issue, P. 7-20, 1991.
2. Creider, chester Arthur. "Managing An organization of Technical writers and Editors", in the 20th international Technical communication's conference (9-12 May 1973), The set essays and aratorys to produce (Texas: Huston, 1973), P.89-92.
3. Levick, G. "Input processing and editorial responsibilities". In small scale Bibliographic Databases, orlando: Acadmic press, 1986. P. 139-146.
4. LUTZ, J.A. "Attitude toward the editing process: theory, research, and pedagogy

- (Technical information)". Journal- of- Technical- Writing - and - communication. vol 16, Issue 1/2, P.157-1, 5, 1986.
5. Melin, N.J. "Serials research from the writer's and editor's point of view". serials- librarian. Vol 8, Issue 2, P.49-56, 1983.
6. Polansky, B.F. "copyright tips for authors, editors and publishers". chemical-Information-Bulletin. Vol 36, Issue 2, P. 25, 1984.
7. Rohne, Carl.F. "Editing the small study proposal" in the 60th international Technical communications conference (9-12 May 1973) the set essays and oratorys to produce (Texas: Houston, 1973), P.87-100.

